Parašė LIMA Tarybos pirmininkės pavaduotojas Saulius Jurkevičius
Penktadienis, 22 Gegužė 2015 20:23 - Paskutinį kartą atnaujinta Penktadienis, 22 Gegužė 2015 20:38

Lietuvos švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose yra deklaruojami modernūs, humaniški ir atitinkantis laikmečio idėjas tikslai. Vertinant selektyviu būdu atrinktus atskirų mokyklų ir mokinių pasiekimus, galima būtų teigti, kad atrodome net gražiai ir patraukliai. Tačiau realybė liudija, kad daugumos mokinių mokymosi rezultatai yra prasti, o aukštesnės mokymo kokybės pasiekti nepavyksta. Šiandieninė švietimo sistema tarnauja žemesniam negu vidutiniam mokymo(si) lygiui, kuris neužtikrins Lietuvai spartesnės ir efektyvesnės ekonomikos raidos. Jeigu siekiame nelikti Europos Sąjungos nuolat globojamais jaunesniaisiais broliais, turėtume stengtis užtikrinti mokymo(si) aukštesnę kokybę. Daugelis žemiau išvardytų pastebėjimų yra būdingi ne tik socialiniams ir humanitariniams mokslams.

Viena iš pagrindinių pastarųjų mokslų mokymo problemų yra negebėjimas ugdyti mokinių aukštesniuosius gebėjimus, t. y. skaityti brandų tekstą, analizuoti, vertinti, rašyti struktūruotą rašinį. Šiandieninėje pedagoginėje erdvėje yra miglotai suvokiama, kaip turėtų būti tobulinamos programos ir mokymo priemonės, kad bent minimaliai ugdytume asmenybę, gebančią kritiškai ir savarankiškai mąstyti. Nors pastaruoju metu bandoma teoriškai apsibrėžti pasiekimų lygius (patenkinamas, vidutinis ir aukštesnysis), tačiau praktiškai mokymo procese tai veikia labai fragmentiškai ir be aiškaus sisteminio įgyvendinimo. Todėl viešojoje erdvėje deklaruojami tikslai apie kompetencijų ir kūrybingos asmenybės ugdymą yra tik gražūs siekiniai, kurie neturi nieko bendro su tikrąja padėtimi Lietuvos mokykloje.

Istorijos mokymas pagal vidurinio ugdymo programą, kuri yra orientuota į kiekybinį, bet ne į kokybinį turinio apsektą, tai akivaizdžiai iliustruoja. Tokiu principu parengta programa atima galimybę siekti brandesnės mokymo kokybės ir ugdyti mokinių aukštesniuosius gebėjimus. Dauguma istorijos pamokų yra nukreiptos į mechanišką istorinių faktų atkartojimą, kurių didžioji dalis mokinių nesugeba net įsiminti. Gebėjimas analizuoti įvykius ir juos vertinti dažniausiai lieka už istorijos mokymo lauko. Todėl nenuostabu, kad visuomenėje ir toliau išlieka stereotipinis požiūrį į istoriją kaip dalyką, nereikalaujantį rimtesnių intelektualinių pastangų ir gebėjimo

mąstyti. Reikėtų pripažinti, kad ne tik istorijos pamokose yra neugdomi mokinių gebėjimai, su panašia problema susiduria ir kiti mokomieji dalykai.

Tai, kad sunkiai sekasi kokybiškai ugdyti mokinių gebėjimus istorijos pamokose akivaizdžiai liudija aiškios takoskyros tarp pagrindinio ir vidurinio ugdymo nebuvimas. Iš esmės mokiniai vidurinio ugdymo programoje atkartoja pagrindinės ugdymo programos žinias, neįgydami kokybiškai naujų gebėjimų. Dar daugiau, mokinys besimokantis pagal vidurinio ugdymo programą praranda dalį žinių, kurias turėjo įgijęs mokydamasis žemesnėse klasėse. Galima teigti, kad tokio pobūdžio mokymo modelis, neatskiriantis akivaizdžiai skirtingų programų pagal gebėjimų lygius, nebetenka realios prasmės ir galutinai iškreipia mokinių požiūrį ne tik į istorijos mokymą, bet ir kitas humanitarines disciplinas.

Dar prastesnėje situacijoje yra atsidūręs pilietiškumo pagrindų, menų, dorinio ugdymo, ekonomikos mokymas. Šių dalykų funkcionavimas mokykloje be gražių ir nedidelių išimčių yra patekęs į ypač skaudžią aklavietę. Tai, kas šiuo metu vyksta mokyklose, primena betikslį imitacinį procesą, kuris ne tik kad didžiąja dalimi nepasiekia tikslo, bet ir galutinai diskredituoja šių prasmingų dalykų mokymą. Dauguma mokinių šias pamokas traktuoja kaip tuščią laiko švaistymą. Į jas einama daugiau iš inercijos, be aiškaus jų mokymosi prasmės suvokimo. Tokia padėtis susiklostė dėl negebėjimo kokybiškai mokyti šiuos dalykus ir kvalifikuotų specialistų trūkumo. Šiandien tokią situaciją galima būtų traktuoti kaip neatsakingą valstybės lėšų švaistymą. Visos šios disciplinos turėtų tapti pasirenkamomis, o ne prievartiniu būdu brukamomis mokiniams. Natūralus šių dalykų pasirinkimas išspręstų bent jau dalį susikaupusių problemų.

Galiausiai ypač aiškiai šią problemą parodo mokykliniai istorijos ir kitų dalykų vadovėliai. Nereikia būti ekspertu, kad galėtum suprasti reikalo esmę. Pakaktų pavartyti istorijos vadovėlius ir situacija turėtų labai greitai paaiškėti. Pastarųjų tekstai nepriklausomai nuo mokinių amžiaus yra sutrumpinti iki enciklopedinės informacijos, palydimos gausia abejotinos vertės vaizdine medžiaga. Turime perteklinį alternatyvių vadovėlių skaičių, kurie iš esmės vienas nuo kito nesiskiria. Jei palygintume devintos ir dvyliktos klasės vadovėlių medžiagą skirtą tai pačiai temai, pamatytume, kad jį yra beveik tokia pati pagal visus galimus vertinimo kriterijus. Dauguma vadovėlių primena blizgius žurnalus, kurių kuklūs tekstukai palydimi gausiomis iliustracijomis. Brandesnių tekstų, kurie analizės būdu nagrinėtų atskirą temą, istorijos ir kitų humanitarinių mokslų vadovėliuose apskritai nėra.

Susikaupusias problemas bandoma pridengti išmaniųjų klasių ir elektroninių mokomųjų priemonių diegimu. Naiviais įsitikinimais arba tiesiog neakivaizdžiais verslo rėmimo tikslais, išnaudojant besiblaškančią švietimo sistemą, visuomenei yra aiškinama, kad tai ir bus ta panacėja, padarysianti mokymą patrauklų. Negalima neigti naujųjų technologijų diegimo prasmės, tačiau nueiti vien tik šiuo keliu yra neatsakingas požiūris. Siekti aukštesnės mokymo kokybės vyresnėse klasėse vien tik technologijų pagalba yra neįmanoma. Pastaroji atsiranda tik rašant išplėstinius rašto darbus, skaitant brandžius tekstus, diskutuojant pamokose su bendraklasiais ir mokytojais. Ši veikla reikalauja sistemingo ir atkaklaus darbo, kurio nepasieksi vien tik kompiuterio pagalba. Be to, svarbu žinoti visus neigiamus šalutinius poveikius, kuriuos sukuria neatsakingas vaikų pririšimas prie kompiuterių ir interneto. Ilgalaikis šių priemonių naudojimas formuoja neakivaizdžią pavojingą įvairių formų priklausomybę, daroma žala rišlios kalbos ir taisyklingos rašybos įgūdžiams, formuojasi negebėjimas skaityti ilgesnius tekstus ir

susikaupti prie vienos temos, prarandamas gebėjimas išlaikyti atmintyje informaciją, skatinamas paviršutiniškas mąstymas bei neatidus mokymasis. Jeigu norime save ir toliau apgaudinėti, galime investuoti dar daugiau lėšų į gerai neapgalvotą naujųjų technologijų diegimą mokykloje. Tačiau neabejoju, kad po kurio laiko ir vėl skųsimės, kad pastarosios nedavė laukiamo rezultato.

Galiausiai siekti aukštesnės mokymo kokybės darosi vis sunkiau dėl švietimo politikos tikslų įgyvendinimo būdų, kurie remiasi savitiksliais techniniais sistemos keitimais ir abejotinomis pedagoginėmis teorijomis. Milžiniškos lėšos, kurios buvo investuotos į švietimo sistemą, iš esmės nedavė jokio ženklesnio kokybinio mokinių rezultatų gerėjimo (tarptautinių ir nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimai, įvairių institucijų švietimo sistemos analizės išvados), o nuolatinis kartojimas apie mokytojų negebėjimą prisitaikyti prie naujos ir kažkuo neva ypatingos kartos sukūrė neigiamą aplinką, kuri tapo nepalanki rimtam mokymuisi. Dar daugiau, tokios kalbos suformavo suvokimą, kad gerus rezultatus galima pasiekti neįpareigojančiai ir maloniai leidžiant laiką mokykloje. Susidaro situacija, kurioje šiandieninė švietimo sistema tarsi neakivaizdžiai ima neigti pagrindinę tiesą, kad atkaklus ir daug pastangų reikalaujantis darbas yra nebūtina sąlyga sėkmingam mokymuisi užtikrinti. Mokiniams ir jų tėvams formuojamas įspūdis, kad švietimo tikslus galima pasiekti įvairiais būdais, neturinčiais nieko bendro su sistemingu mokymusi. Galbūt atėjo laikas kalbėti, kad be nuoseklaus ir pasiaukojančio darbo, kuris kartais yra ir labai nepatrauklus, neįmanoma pasiekti tikrosios mokymosi kokybės. Reikėtų mums visiems įsiklausyti į žinomo rašytojo Klaivo Stepleso Lujis (C. S. Lewis) pasakymą „Kiekvienoje gyvenimo srityje nusivylimas lydi perėjimą nuo svajingų siekių prie sunkaus darbo".

Tačiau jeigu ruošiame kartą, kuri dirbs prekybos centruose, įvairiuose užsienio fabrikuose ir puoselės eurovizinės kultūros standartus, tai ir aiškiai įvardykime šiuos prioritetus visuomenei. Be to, ir dabartinės švietimo sistemos keisti daugiau nebereikės, nes jau kuris laikas sėkmingai einame keliu, nereikalaujančių nei iš mokinių, nei iš mūsų pačių intelektinių pastangų ir jas lydinčio darbo.